

3. Костенко Л. В. Записки українського самашедшого / Л. В. Костенко. — К. : А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2011. — 416 с.
4. Коч Н. Концепти української картини світу (індивідуально авторське представлення концепту УКРАЇНА у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого») [Електронний ресурс] / Н. Коч // Збірник матеріалів III Міжна-
- родної науково-практичної Інтернет-конференції «Діалог мов — діалог культур» (1–4 листопада 2012 р.). — Мюнхен, 2012. — Режим доступу: www.ukrainistik-konferenz.slavistik.
5. Супрун А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление / А. Е. Супрун // Вопросы языкознания. — 1995. — № 6. — С. 17–29.

Н. КОСН
Mykolaiv

**REMINISCENTIAL INTERTEXTUALITY DEMONSTRATION
IN FICTION AND JOURNALISTIC BOOK
(based on L. Kostenko's novel «Notes of Ukrainian Madman»)**

The problem of intertextuality which is based on the novel by Lina Kostenko «Notes of Ukrainian Madman» is observed in the article. The extensive system of copyright reminiscences and allusions creates cultural hypertext (hyperreality) and demonstrates an individual writer's picture of the world as a collective consciousness projection.

Key words: intertekstualnost, reminiscence, allusion.

Н. В. КОЧ
г. Николаев

**РЕМИНИСЦЕНТНЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ
В ХУДОЖЕСТВЕННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ**

(на матеріалі роману Л. Костенко «Записки украинского самашедшего»)

В статье рассматривается проблема интертекстуальности на материале романа Лины Костенко «Записки украинского самашедшего». Разветвленная система авторских реминисценций и аллюзий создает культурный гипертекст (гиперреальность) и демонстрирует индивидуальную картину мира писательницы как проекцию коллективного сознания.

Ключевые слова: интертекстуальность, реминисценция, аллюзия.

Стаття надійшла до редколегії 14.07.2014 р.

УДК 81.42

А. М. КУЧЕРА
м. Івано-Франківськ
hamisek@ukr.net

**ВІКТОРІАНСЬКИЙ ТЕКСТ
В АНГЛІЙСЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ
РОМАНІ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ**

Англійський роман кінця ХХ століття постійно звертається до традиції, свідомо і несвідомо вступає з нею в діалог, мета якого – її переосмислення, а також підтримка ідеї спадкоємності в англійській літературній і культурній пам'яті нації. Формування вікторіанського тексту в сучасній англійській літературі цілком пов'язано з актуалізацією вікторіанського міфу, уявленням про вікторіанську добу як про період найвищого розквіту англійської культури, високої духовності і моральності, найвищого рівня розвитку англійської нації.

Ключові слова: постмодернізм, англійський роман, вікторіанський текст, вікторіанська література, традиція.

Актуальність теми цієї статті пов'язана з тим, що вивчення надтекстових утворень, які складаються навколо топонімів і антропонімів високої культурної значущості (венеціанський, діккенсівський тексти) в наш час має великий науковий інтерес. Вікторіанський текст стає таким надтекстовим утворенням для сучасного англійського роману, який вступає в інтертекстуальний діалог з літературою минулих епох. У сучасному літературознавстві намітився ряд напрямків досліджень у галузі регіоналістики, геопоетики, теорії

надтекстів. У цьому руслі вивчення вікторіанського тексту в якості транстекстуального феномену англійської літератури є цікавим і перспективним. Дослідження нової жанрової модифікації, неовікторіанського роману, що відображає загальне тяжіння сучасної англійської прози до традицій літератури доби вікторіанства, виявляється в означеному контексті особливо важливим.

Теоретична розробка теми статті ґрунтується на теорії постмодернізму, що знайшла відображення в роботах таких вчених як

І. І. Іллін, Д. В. Затонський, М. Н. Ліповецький, Н. Б. Маньковська, І. С. Скоропанова, Ж. Деррида, Ж.-Ф. Ліотар, І. Хассан, Л. Хатчеон, У. Еко; теорії діалогу М. М. Бахтіна і теорії інтертекстуальності Ю. Кристеві, Р. Барта, які, в свою чергу, були продовжені в студіях І. В. Арнольда, А. К. Жолтковського. Також теоретичний аналіз англійського роману спирається на роботи з історичної поетики А. Н. Веселовського, В. М. Жирмунського. Основи порівняльно-історичного літературознавства, теорії та аналізу надтексту представлені в роботах В. Н. Топорова, В. В. Абашева, О. П. Люсого, Н. Є. Медніс.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити поняття «вікторіанський текст» як надтекстову єдність, особливе надтекстове утворення, завдяки якому сучасна англійська література вступає в діалог з вікторіанською культурою і літературою та породжує при цьому нові смисли.

Наприкінці ХХ і на початку ХХІ століть, протягом яких спостерігався тісний взаємозв'язок і взаємовплив різних способів художнього світобачення, найбільш чітко заявила про себе проблема художньої традиції. О. М. Зверев виділяє тут два протилежні підходи. Один з них базується на так званому «rupture» – розриві, невідповідності світу класичної спадщини і відриву від традиції, інший – на своєрідній «археологічній реконструкції», визнанні надбань класичного реалізму в якості незаперечного канону і наслідуванні традиції [8]. Т. Н. Красавченко, аналізуючи сучасний англійський роман, підкреслює характерну для нього постійну гру з традицією – «процес взаємодії з літературою минулого, продовження і використання традицій попередників» [10]. Ця гра з традицією стає основним принципом поетики сучасного роману, що будується одночасно як продовження і переосмислення, як нове сприйняття літератури минулих століть.

Ретроспективність, «старомодність» літератури кінця ХХ століття, так зване «writing back», переписування, дописування, постійне маніпулювання з надбанням минулих віків призвели до того, що цей період став іменуватися «the literature of farewell» («література прощання»). Як стверджують дослідники, ритм розповіді в сучасному англійському романі треба шукати у вікторіанському часі,

«золотому столітті» Британії. Специфічний характер ці тенденції набувають під впливом постмодернізму, особливо в його англійському варіанті [6]. З одного боку, постмодернізм піддає сумнівам усе накопичене традиційною культурою, реконструює традицію й іронізує над нею, вибудовує свою плюралістичну естетичну парадигму [12]. Однак, експериментуючи з традицією, знищуючи межі між жанрами, стилями, напрямками, постмодернізм являє собою синтез повернення до минулого і водночас руху вперед, звідси й походить твердження того, що постмодернізм відкриває нове в старому, деканонізує, переосмислює й оновлює культурний досвід людства. Полівалентна естетика постмодернізму по-своєму інтерпретує традицію, поєднуючи ностальгічні настрої з її оригінальним, часто радикальним осмисленням, переакцентуацією. Невипадково саме іронія стає одним із засадничих принципів постмодерністського мистецтва, а концепція іронічного осягнення минулого У. Еко – однією зі значущих складових теорії постмодернізму [17].

Особливостями постмодерністської поетики є інтерес до класики, прагнення до рівноправного діалогу старого й нового, разом з цим, постмодернізму притаманне сприйняття світу як хаосу, естетика симулякрів, подвійне кодування, маргінальність, багаторівневість, невизначеність, плюралізм, відкритість, схематичність, фрагментарність, що відриває його від класичної традиції. Гібридність постмодернізму виражається в поєднанні в ньому як класичних, так і експериментальних тенденцій, різноманітних художніх форм, видів письма, у плюралізмі стилів, методів, концепцій і напрямів, а також у його готовності вступати в діалог культур і художніх напрямів. Таким чином, постмодернізм можна визначити як комплексне гетерогенне критичне осмислення й узагальнення минулого культурного досвіду західної цивілізації, результатом якого є діалогічна взаємодія з ним. Особливістю постмодернізму в Британії є його тісний зв'язок з літературною традицією, антимодерністське спрямування і повернення до комедійно-сатиричної традиції. Іронічно-пародійний характер сучасного англійського роману відображається у стилізаціях під реалізм ХІХ століття, у змішенні жанрів, поєднанні вигадки і

реальності, в переважній критичній деконструкції.

Автор у неовікторіанському романі подібний до історика, який встановлює з минулим своєрідний діалог, відновлюючи це минуле у своїй уяві і відроджуючи його в історичній розповіді. Вікторіанська література переживає своє відродження в сучасній англійській прозі, творчість П. Акройда, А. С. Байетт, Д. Лоджа, Г. Свіфта, С. Уотерс є цьому підтвердженням, що зумовлено не тільки і не стільки постмодерністським інтересом до історії в цілому, скільки особливим значенням вікторіанської доби у свідомості англійців. Термін «вікторіанський роман» тісно пов'язаний з поняттям «вікторіанський текст». Вікторіанський роман на сторінках сучасної англійської прози презентований у вигляді особливого надтекстового утворення – вікторіанського тексту, який відображає текст вікторіанства. В основі вікторіанського тексту, як і будь-якої іншої надтекстової єдності, лежить так званий вікторіанський міф – ідеалізоване в силу віддаленості від ХІХ століття уявлення про вікторіанство як час найвищого розквіту нації.

Англійський роман кінця ХХ століття постійно звертається до традиції, свідомо і несвідомо вступає з нею в інтертекстуальний діалог, мета якого – її переосмислення, а також підтримка ідеї спадкоємності в англійській літературній і культурній пам'яті нації. Формування вікторіанського тексту в сучасній англійській літературі цілком пов'язане з актуалізацією вікторіанського міфу, уявленням про вікторіанську добу як про період найвищого злету англійської культури, високої духовності і моральності. Відродження інтересу до вікторіанства наприкінці ХХ століття говорить про важливість цього періоду національної історії, який наділяється сучасними англійськими письменниками сакральною природою.

Основна смислова настанова вікторіанського тексту в англійській літературі кінця ХХ століття полягає в ідеї, що тільки через вікторіанське минуле можна досягнути сучасне. Вікторіанська література при цьому виступає швидше зразком для наслідування, ніж об'єктом пародії, що вимагає дискредитації матеріалу, який зазнає стилізації. Авторська іронія, спрямована перш за все на актуальні проблеми сучасності, а не на розкриття недо-

ліків і слабких сторін класичного тексту, модифікується в постмодерністську самоіронію, яка балансує між прямим наслідуванням традиції та грою з умовностями і правилами, різними культурними знаками і кодами. Особливими ознаками англійського постмодернізму є історіографічність, трактована як заперечення різниці між історичним фактом і художньою вигадкою, а також поява нової жанрової модифікації – неовікторіанського роману [14].

Виходячи з визначення надтексту як складної системи інтегрованих текстів зі спільною позатекстовою орієнтацією, незамкненою єдністю, внутрішньою текстовою континуальністю, відкритістю меж, смисловою і мовною цілісністю, можна говорити про контури вікторіанського тексту в англійській літературі, ґрунтуючись на культурно-історичній значущості доби вікторіанства, її суперечливості, міфологізації, спільності художнього коду [15]. Вікторіанський текст можна визначити як сукупність творів сучасної англійської літератури, в яких вікторіанство і вікторіанська література презентовані як тематично- і модально-цілісне утворення, що має символічну природу. Вікторіанський текст у цьому випадку розглядається як незамкнена система інтегрованих текстів, характеризується смисловою і мовною цілісністю, обмеженою темпорально і локально (Англія ХІХ століття). Міфологізація вікторіанства у свідомості сучасних англійців, які ідеалізують його завдяки ностальгії, туги за минулою могутністю Великобританії, вклоняються перед його естетичними досягненнями, викликала таке ставлення до вікторіанської літератури, коли та стає величезним прецедентним текстом для творчості сучасних англійських письменників. Яскравими прикладами цього виступають романи Антонії С'юзен Байетт «Володіти» («Possession», 1990) і «Янголи і комахи» («Angels and Insects», 1992), роман Девіда Лоджа «Гарна робота» («Nice Work», 1988). Неовікторіанські романи А. С. Байетт вступають з вікторіанською літературою у відносини діалога-реконструкції; діалогічна взаємодія вибудовується у вигляді запозичення, розвитку ідей, узгодження, підтвердження, наслідування, варіації та стилізації, виявляється структурна, тематична і біографічна інтертекстуальність [18].

Висновок Р. Барта про те, що джерело тексту міститься не на письмі, а в читанні, пересуває акцент із постаті творця на особу користувача, який створює нові смисли. Уся множина значень і сутностей тексту фокусується на читачеві [2]. У цьому позиція Р. Барта виявляється діаметрально протилежною до ідей М. М. Бахтіна, для якого автор-творець є найважливішою категорією. Одним з аспектів інтертекстуальності є читацьке сприйняття, яке по суті і являє собою джерело інтертекстів [3]. Активна сутність реципієнта, як підкреслює Ю. Кристева, є складовою міжтекстової взаємодії [11]. Незважаючи на широке розповсюдження в літературознавстві, термін «інтертекстуальний діалог» ще не має чіткого визначення: певні дослідники поєднують його з принципом інтертекстуальності в цілому – орієнтацією тексту-ініціатора на текст-прецедент, інші під інтертекстуальним діалогом розуміють текстові перегуки на змістовному і формальному рівнях художньої структури, інші термін «діалог» використовують у метафоричному сенсі – як творчу взаємодію з традицією, при цьому мається на меті підтримка культурної пам'яті. Водночас не завжди враховується, що міжтекстовий діалог передбачає двобічний зв'язок, суб'єкт-суб'єктні відносини, в яких і старий, і новий тексти виявляються активними учасниками комунікації в свідомості читача [13].

Ґрунтуючись на концепції діалогічності М. М. Бахтіна і теорії інтертекстуальності, можна визначити феномен інтертекстуального діалогу як міжтекстову взаємодію і взаємовплив, що простежуються в процесі співвіднесеного читання на різних рівнях організації тексту у вигляді варіації, запозичення, підтвердження, розвитку ідей, полеміки, спростування або переакцентуації тексту-попередника текстом-реципієнтом, результатом цієї взаємодії є їх оновлене прочитування.

Вікторіанство прирівнюється до особливого способу мислення, світогляду, і якщо в післявоєнній Європі слово «вікторіанський» спочатку мало негативний відтінок і означало, перш за все, прояв регресивності, емоційної стриманості, сексуальної пригніченості, невольності, холодності, потайності, то в кінці ХХ століття воно набуло компліментарного характеру, знаменуючи тим самим своєрідну

моду на все вікторіанське. Вікторіанські цінності, стиль, склад розуму, кодекс джентльмена постійно реконструюються на сторінках сучасної міжнародної вікторіани.

Висновки. Дослідження англійського постмодерністського роману розкриває можливість аналізу інтертекстуального діалогу як основного різновиду інтертекстуальних відносин, що розгортаються на декількох рівнях: просторово-часовому, композиційно-сюжетному, ідейно-тематичному, художньо-образному, паратекстуальному і метатекстуальному.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сб. ст. / И. В. Арнольд. — СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1999. — 444 с.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; пер. с фр. — М. : Прогресс, Универс, 1994. — 616 с.
3. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет / М. М. Бахтин. — М. : Худож. л-ра, 1975. — 502 с.
4. Веселовский А. Н. Из введения в историческую поэтику / А. Н. Веселовский // Веселовский А. Н. Историческая поэтика. — М. : Высшая школа, 1989. — С. 42—58.
5. Деррида Ж. Письмо японскому другу / Ж. Деррида // Вопросы философии. — 1992. — № 4. — С. 53—57.
6. Джумайло О. За границами игры: английский постмодернистский роман. 1980—2000 / О. Джумайло // Вопросы литературы. — 2007. — № 5. — С. 7—45.
7. Жирмунский В. М. Сравнительное литературоведение: Восток и Запад / В. М. Жирмунский. — Л. : Наука, 1979. — 491 с.
8. Зверев А. ХХ век как литературная эпоха / А. Зверев // Художественные ориентиры зарубежной литературы ХХ века. — М. : Ин-т л-ры РАН, 2002. — С. 6—46.
9. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: Эволюция научного мифа / И. П. Ильин. — М. : Интрада, 1998. — 255 с.
10. Красавченко Т. Н. Реальность, традиции, вымысел в современном английском романе / Т. Н. Красавченко // Современный роман: опыт исследования / отв. ред. Е. А. Цурганова. — М. : Наука, 1990. — С. 127—154.
11. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Ю. Кристева ; пер. с фр. — М. : РОСС-ПЭН, 2004. — 656 с.
12. Лиотар Ж.-Ф. Заметка о смыслах «пост» / Ж.-Ф. Лиотар // Иностранная литература. — 1994. — № 1. — С. 56—59.
13. Лотман Ю. М. Текст в тексте / Ю. М. Лотман // Текст в тексте. Труды по знаковым системам // Ученые записки Тартуского ун-та. — Тарту, 1981. — Вып. 367. — С. 3—18.
14. Меднис Н. Е. Сверхтексты в русской литературе : учеб. пособие по спецкурсу / Н. Е. Меднис. — Новосибирск, НГПУ, 2003. — 170 с.
15. Топоров В. В. Петербургский текст русской литературы : избранные труды / В. В. Топоров. — СПб. : Искусство-СПб, 2003. — 616 с.
16. Хараг Н. Б. Интертекстуальность в сюжетно-композиционной структуре романа А. Байатт

- Possession* / Н. Б. Харар // *Studia Lingüistica* — 7 : Языковая картина в зеркале семантики, прагматики, текста и перевода : сб. ст. — СПб. : Тригон, 1998. — С. 284—294.
17. Эко У. Инновация и повторение. Между эстетикой модерна и постмодерна / У. Эко // *Философия эпохи постмодернизма* : сб. обзоров и рефератов. — Минск : «Красико» принт, 1996. — С. 48—73.
18. Толстых О. А. Неовикторианский постмодернизм Антонины Байетт : (на примере романа *Possession*) / О. А. Толстых // *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Сер. Лингвистика*. — 2005. — № 2. — С. 89—93.

A. KUCHERA
Ivano-Frankivsk

VICTORIAN TEXT IN THE ENGLISH POSTMODERN NOVEL

English novel of the late twentieth century constantly refers to the tradition, knowingly and unknowingly enters a dialogue with it, and the goal of this dialogue is the rethinking of tradition and support the idea of continuity in the English literary and cultural memory of the nation. Formation of the Victorian text in modern English literature is entirely due to the actualization of the world, the idea of the Victorian era as the period of greatest prosperity of English culture, high actuality and morality, the highest level of development of the English nation.

Key words: Postmodernism, English novel, Victorian text, Victorian literature, tradition.

A. Н. КУЧЕРА
г. Ивано-Франковск

ВИКТОРИАНСКИЙ ТЕКСТ В АНГЛИЙСКОМ ПОСТМОДЕРНИСТСКОМ РОМАНЕ

Английский роман конца XX века постоянно обращается к традиции, осознанно и неосознанно вступает с ней в диалог, цель которого – ее переосмысление, а также поддержка идеи преемственности в английской литературной и культурной памяти нации. Формирование викторианского текста в современной английской литературе целиком связано с актуализацией мира, представлении о викторианской эпохе как о периоде наивысшего расцвета английской культуры, высокой духовности и нравственности, наивысшего уровня развития английской нации.

Ключевые слова: постмодернизм, английский роман, викторианский текст, викторианская литература, традиция.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2014 р.

УДК 821.161.2.09

А. Л. ЛИМАРЕНКО
м. Кіровоград
allysechka13@mail.ru

СИНТЕЗ СЛОВА Й МУЗИКИ У НОВЕЛАХ М. КОЦЮБИНСЬКОГО (на матеріалі новел «Intermezzo», «На крилах пісні»)

У статті проаналізовано специфіку взаємодії літературного слова та музики, вплив синтезу на структурно-семантичний рівень новел М. Коцюбинського «Intermezzo», «На крилах пісні». Досліджено закономірності синтезування та використання звукових образів як головного компонента творення ритму.

Ключові слова: синтез мистецтв, ритмомелодика, звукові образи, компоненти творення ритму.

Актуальність досліджень життя та творчості М. Коцюбинського не викликає сумнівів. Незважаючи на великий масив досліджень, залишаються аспекти на які варто було б звернути увагу. Причиною цього є унікальний поетикальний потенціал митця. Великою мірою це стосується синтезу виражально-зображальних прийомів, що в останні роки піддавалися науковому аналізу. Передусім це стосується власне взаємодії живопису й літератури. Меншою мірою досліджувались твори письменника через призму синтезу музики та літературного слова. Попри актуальність му-

зики у творчості М. Коцюбинського, системного дослідження у цій царині немає. Отже, видається актуальним розглянути, як взаємозв'язок музики й слова проявився на структурно-семантичному рівні його новел «Intermezzo» та «На крилах пісні». Завданням нашої статті є дослідження особливостей взаємодії музики й літературного слова у зазначених вище новелах М. Коцюбинського.

Проблему синтезу мистецтв у творах українських письменників, зокрема й М. Коцюбинського, розглядали у своїх працях Л. Генералюк, І. Денисюк, Н. Дмитренко, С. Єфремов,